

Vergens rolle

Hva er en verges rolle i helse og omsorgstjenesten?

Advokat Randi Almås Welhaven, Sykehuset Innlandet HF

Lillehammer, 10. og 11.mars 2025

VERGEMAL.NO

1. *Hva er en oppnevnt verges rolle ift helse?*
2. *Kan vi utlevere taushetsbelagt informasjon til vergen ? For eksempel journal?*
3. *Kan en verge samtykke på vegne av pasienten til helsehjelp? Eller medvirke eller ha rett til informasjon?*
4. *Kan en verge delta i et tverrfaglig møte/ansvarsgruppemøte uten samtykke?*
5. *Kan vergen fritta helsepersonell for deres taushetsplikt?*

Vergemålsloven, vedtatt i 2010 og i kraft fra 2013

- Erstattet vergemålsloven fra 1927 og lov om umyndiggjørelse fra 1898.
- Et vergemål er et «frivillig støttetiltak» eller «frivillig velferdsordning», basert på personens samtykke/antatte samtykke.
- Krav om diagnose og «behov»
- Begrep og myndighet:
Verger. Vergehaver. Statsforvalter.
Statens Sivilrettsforvaltning (SRF)

Hvem kan søke om at det opprettes et vergemål ?

- Personen selv
- Ektefelle/samboer, foreldre, nærmeste livsarving, søsken
- Vergen (opprettelse når barn blir myndig/endring av vergemålet)
- **NB: Fastlegen**
- **NB: Behandlende lege eller tilsynslege ved helseinstitusjon der personen er innlagt eller bor**
- Statsforvalteren selv*

Skjema: «Begjæring om vergemål» (www.vergemal.no), Vgml § 56

Hvem har plikt til å begjære vergemål der behov?

§ 57: «Må det antas at det er behov for vergemål for en person som er **innlagt i institusjon**, skal institusjonen melde fra til statsforvalteren. Meldeplikten gjelder også ansvarlig for kommunens sosialtjeneste og kommunens helse- og omsorgstjeneste utenfor institusjon. Meldingen skal begrunnes.»

(«.. det er viktig at kommunens helse- og sosialtjeneste gis en meldeplikt for å sikre at behov for verge fanges opp også for de som ikke bor på institusjon og lignende. I dagens eldreomsorg antas det at dette er aktuelt for stadig flere.»)

Vi har to typer vergemål for voksne:

- Frivillig vergemål
- Tvungent vergemål (fratakelse av rettslig handleevne)

Er vi som jobber i helse og omsorg flinke nok til å melde fra om behov for vergemål til statsforvalteren ? Vergemål er mulig både for samtykkekompetente og ikke.

Hva er en verges rolle og oppgaver ?

«Vergen skal innenfor rammen av sitt mandat «ivareta interessene til den som er under vergemål» (§31)

«Innenfor rammen av sitt mandat foretar vergen rettslige handlinger og råder over midler på vegne av personen han eller hun er verge for, med mindre noe annet er bestemt ved lov eller av en arvelater eller giver» (§ 32)

§ 21, 2.ledd, om vergemålets innhold og omfang:

«Vergemålet kan omfatte **økonomiske og personlige forhold**»

Hva betyr «personlige forhold»?

Sakset fra kommentarutgaven til vergemålsloven (jf vgml § 21):

«*Personlige forhold*» omfatter i utgangspunktet alle former for representasjon og ivaretagelse av rettigheter utover det rent økonomiske. Det vil særlig være snakk om ulike former for representasjon overfor offentlige myndigheter.

Konkret kan det dreie seg om **søknad** om tjenester og ytelser fra kommunen, **søknad** om sosialstønning og ulike trygdeytelser, **klage** på vedtak fra forvaltningsorganer og representasjon i **rettslige** forhold.»

Husk at vergen er en **juridisk/rettslig** representant, ref vgml § 32.

Før vergemålsloven: Sivilombudet sak 2005-96

- Også før vergemålsloven kom stadfestet Sivilombudet i en sak at en far som var hjelpeverge **ikke hadde rett til innsyn i datterens pasientjournal** ved et sykehus (pbrl § § 5-1, jf § 3-3). Helsetilsynet og Sivilombudet enige med sykehuset.

(Selv om Fylkesmannen her hadde gitt vergen «fullmakt til å få innsyn i pasientjournalen»...)

Forarbeider til pasient og brukerrettighetsloven

Justisdepartementet ønsket IKKE at vergen skulle ha en rolle (det var opprinnelig foreslått) for at pasienten skulle sikres forsvarlig helsehjelp, spesielt der pasienten ikke var samtykkekompetent. Ble fjernet etter høringsrunden. Vergen kunne i stedet i visse tilfeller være «nærmeste pårørende» – se pbrl § 1-3 b.

Kommentarutgaven til vgml § 21 - da den kom etter år 2013:

«Det kan også reises særlige spørsmål knyttet til i hvilken utstrekning vergemålet kan omfatte interesser innenfor helseområdet. Problemstillingen er svært praktisk, og på dette området er ikke lovgivningen spesielt klar og entydig.

Utgangspunktet for vurderingen må tas i pasient- og brukerrettighetsloven 2.juli 1999 nr 63»

Og så mye mer stod det ikke der...

Så kom NOU 2019: 14 Tvangslovutvalget.

Se særlig kap 20.5 og 28.10.1.3, gjeldende rett vergemål/helse

28.10.1.3:

...Vergen kan som hovedregel ikke gjøre rettigheter gjeldende parallelt med nærmeste pårørende», med mindre noe annet positivt er bestemt i en lovbestemmelse. Ordet «verge» må da stå i lovbestemmelsen.

I helselovgivningen er det kun «nærmeste pårørende» som har en rolle ved siden av pasienten. Ikke vergen hvis det ikke er særskilt lovregulert.

I dagens Rundskriv fra Statens Sivilrettsforvaltning leser vi:

Veileder Opprettelse av vergemål, punkt 4.2

«Retten til å bli informert og medvirke ved gjennomføring av helse og omsorgstjenester er tillagt personens nærmeste pårørende, som er definert i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3.»

Hvor finner vi da «verge» nevnt i helselovgivningen ?

Helse og omsorgstjenestelov kap 9, tvang og makt utviklingshemmede

Pbrl § 4-7, de som er fratatt sin rettslige handleevne på det personlige området. Vergen kan samtykke til helsehjelp der pasienten selv ikke er i stand til det.

Pbrl § 1-3 b): vergen kan være «nærmeste pårørende»

Lov om sterilisering, se § 4: «Er vedkommende under 18 år eller alvorlig sinnslidende eller alvorlig psykisk utviklingshemmet eller alvorlig psykisk svekket, kreves også samtykke fra **vergen**.»

Vergen kan også fremsette søknad. Verge SKAL oppnevnes i ovennevnte tilfeller.

Lov om svangerskapsavbrudd § 4

NB: «Verge» er IKKE nevnt i pbrl kap 4A om tvang, og IKKE nevnt i lov om psykisk helsevern

Altså:

- **Vergen har INGEN rolle i helselovgivningen utenom:**
 1. Rett til å søke om og klage på forvaltningsvedtak
 2. Der vergen er «nærmeste pårørende»
 3. Der ordet «verge» er brukt i en helserettslig lov og har en spesiell oppgave nevnt der

Det betyr: Helsepersonell har taushetsplikt overfor en verge utenom dette

Helsepersonell har taushetsplikt.

**Trenger et samtykke til fritak
taushetsplikt.**

Hvem fritar helsepersonell fra taushetsplikten ?

Se helsepersonelloven § 22. Uttømmende regulert der.

Det betyr: En verge kan ikke frita helsepersonell fra sin taushetsplikt (kun hvis «nærmeste pårørende» og pasienten er ikke samtykkekompetent)

1. *Hva er en oppnevnt verges rolle ift helse?*
2. *Kan vi utlevere taushetsbelagt informasjon til vergen ? For eksempel journal?*
3. *Kan en verge samtykke på vegne av pasienten til helsehjelp? Eller medvirke eller ha rett til informasjon?*
4. *Kan en verge delta i et tverrfaglig møte/ansvarsgruppemøte uten samtykke?*
5. *Kan vergen fritta helsepersonell for deres taushetsplikt?*